

พัฒนาการเรื่องสั้นลาว

ประวัติวรรณคดีของลาวนั้นปรากฏขึ้นในช่วงเวลาของประวัติศาสตร์น้อยมาก อาจเป็นด้วยในเรื่องการถูกล่าอาณานิคม วรรณคดีดั้งเดิมของลาวจึงได้หายไป ด้วยหลักฐานที่ปรากฏอยู่เพียงบางส่วนนั้น เกิดขึ้นพร้อมกับการสถาปนาอาณาจักรลาวล้านช้างในกลางศตวรรษที่ 13 วรรณคดีของลาวมีทั้งมุขปาฐะและลายลักษณ์

วรรณคดีมุขปาฐะจะแบ่งออกเป็นหลายประเภทด้วยกัน เช่น ประเภทเทพนิยาย พื้นสืบ นิทานชวนหัว นิทานอัศจรรย์ นิทานสัตว์ โดยแนวเรื่องส่วนใหญ่จะดำเนินในลักษณะของนิทานธรรมะ ที่มีแนวคิดพื้นฐานว่า ธรรมย่อมชนะอธรรม ส่วนวรรณคดีลายลักษณ์จะเป็นบทประพันธ์ร้อยกรองที่มีเนื้อหาขนาดยาว คล้ายกับเรื่องของไทยคือเป็นลักษณะเรื่องจักรๆ วงศ์ๆ

นอกจากนี้ยังมีลักษณะของระบอบสังคมศักดินา โดยเฉพาะในภายหลังเจ้าฟ้าจุ่มรวบรวมลาวเป็นอาณาจักรล้านช้าง พระองค์ได้วางพื้นฐานวัฒนธรรมและแนวคิดทางวรรณคดี โดยแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดของศาสนาพุทธซึ่งอยู่ในบท “คำโอวาทของเจ้าฟ้าจุ่ม” จากพงศาวดารลาว เป็นวรรณคดีชิ้นแรก ที่ทรงคุณค่าที่เกิดขึ้นในสมัยของการขยายตัวของวรรณคดี เช่น “ไม่ข่มเขายกตัว ไม่ฉ้อราชฎ์บังหลวง ติดสินบน ไม่ลงโทษคนอย่างโหดร้าย...”

นอกจากนี้ยังมีจำพวกไม่ฆ่าสัตว์ชีวิต เป็นต้น ดังนั้น ลักษณะของวรรณคดีในสมัยแรกเริ่มนี้จึงมีรูปแบบและเนื้อหาเป็นนิทาน เช่น พื้นท้าวการะเกด พื้นท้าวสุริยวงศ์ พื้นท้าวลิ้นทอง พื้นนางผมหอม พื้นจำปาสดัน พื้นผาแดงนางไอ่ และอื่นๆ โดยส่วนใหญ่แล้วเรื่องราวเหล่านี้จะมีลักษณะเค้าโครงแบบพุทธศาสนาของอินเดียด้วย อีกทั้งบางเรื่องยังแต่งขึ้นมาจากเค้าโครงเรื่องจริง อย่างท้าวรุ่งท้าวเจื่อง ซึ่งยังเป็นประวัติศาสตร์ของบ้านเมืองที่ลือชื่อเรื่องหนึ่งของลาว

นอกจากวรรณกรรมในรูปแบบนิทานประวัติศาสตร์ประเภทนวนิยายและเรื่องเล่าสั้นๆ แล้ว ก็ยังมีรูปแบบคำสอน เป็นลักษณะโคลงสุภาษิต เช่น นางตันใต้ ภาพยี่สิบสองหลาน ภาพยี่สิบสองหลาน และ อินทียาสอนลูก เป็นต้น โดยส่วนใหญ่จะมีโครงเรื่องเหมือนกัน และเป็นคำสอนคุณสมบัติให้กับผู้คนในสังคม

ลักษณะของวรรณคดีในช่วงแรกเริ่มนั้นจะใกล้เคียงกับโครงเรื่องสั้นในยุคต่อมา ดังนั้น จึงจะเห็นว่าเรื่องสั้นหรือวรรณกรรมในยุคใหม่ที่เกิดขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะช่วงแรกๆ ของการเปลี่ยนแปลง เรื่องสั้นหรือเรื่องเล่าต่างๆ มีลักษณะของนิทานตามวรรณคดีล้านช้างอยู่มาก รวมถึงการสร้างตัวละคร

หรือวิถีคิดของตัวละคร ดังที่ ผิวลาวัน ธิดาจัน กล่าวไว้ว่า “การสร้างลักษณะต่างๆ ให้ตัวละครในเนื้อเรื่องต่างๆ ในปัจจุบัน ยังรักษาได้ตามลักษณะของตัวละครในวรรณกรรมล้านช้าง โดยเฉพาะลักษณะการสร้างแนวคิดจิตของตัวละคร พุทธรวมคือสืบทอดแบบสร้างแนวคิดอันดีงามและก้าวหน้าของตัวละครสมัยก่อนนั้น เช่น น้ำใจมนุษยธรรม น้ำใจซื้อบริสุทธิ์ น้ำใจยอมเสียสละสิทธิผลประโยชน์ของตนเพื่ออนาคตอันยาวไกลทั้งของตนและของผู้อื่น แนวคิดอุดมคติของตัวละครแสดงออกแม่น อาศัยแต่การเล่าปรากฏการณ์เคลื่อนไหวรวมๆ รูปนอกของตัวละครเอกไปตามโครงเรื่องใหญ่ของเรื่องแบบง่ายๆ โดยไม่ลงลึกพรรณนาถึงอารมณ์จิตของตัวละครโดยตรงนี้ คือแบบแสดงแนวคิดของตัวละครในวรรณกรรมล้านช้าง ซึ่งวรรณคดีปัจจุบันได้รับผลสะท้อนมากที่สุด”

แต่ก่อนที่นิทานและเรื่องเล่าเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปก็เกิดจากปัจจัยหลายๆ อย่างด้วยกัน อีกทั้งเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงก็มีการพัฒนาตามยุคสมัย ทั้งนี้ตามที่ วิยะดา พรหมจิตต์ ได้ศึกษาค้นคว้าและทำการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการเรื่องสั้นลาว และได้แบ่งเป็น 4 ยุคสมัยตามการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศของลาว ซึ่งก่อให้เกิดเรื่องสั้นคุณภาพและเห็นการเปลี่ยนแปลงมากมาย มีการพัฒนาด้านเนื้อหาสาระ การสร้างปัจจัยให้กับเรื่อง และยังเห็นพัฒนาการของนักเขียนอีกด้วย

ยุคแรกเริ่มของวรรณกรรมสมัยใหม่ของลาว

พ.ศ.2436 ประเทศลาวได้ตกเป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศส การปกครองประเทศจึงตกอยู่ในมือของฝรั่งเศสไปโดยปริยาย แม้บางตอนของประเทศจะมีกษัตริย์ของลาวปกครองด้วย แต่ก็อยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศส รวมถึง

การบริหารราชการภายในประเทศลาว จะมีชาวฝรั่งเศสเป็นหัวหน้า และคนเวียดนามจะอยู่ในตำแหน่งรอง ส่วนชาวลาวเองนั้น จะทำหน้าที่เสมียนและตำแหน่งสูงสุดก็อยู่เพียงเสมียนล่ามและครูประถมศึกษา

เมื่อการปกครองตกอยู่ภายใต้อำนาจของฝรั่งเศส การศึกษาภายในประเทศก็ได้ตกอยู่ภายใต้การดูแลของฝรั่งเศสเช่นเดียวกัน โดยฝรั่งเศสได้ตั้งโรงเรียนสอนภาษาฝรั่งเศสขึ้นแห่งแรกในปี พ.ศ.2439 ที่หลวงพระบาง และมีลูกหลานของข้าหลวงในหลวงพระบางรวมถึงแขวงใกล้เคียงมาเรียน เมื่อสำเร็จการศึกษาจากหลวงพระบางทางการฝรั่งเศสก็จะส่งไปเรียนต่อที่ประเทศเวียดนาม และสุดท้ายจะส่งไปเรียนยังประเทศฝรั่งเศสตามลำดับ ส่วนประชาชนทั่วไปภายในประเทศนั้น ยังคงเรียนหนังสือลาว หนังสือธรรมโดยอาศัยวัดเป็นสถานศึกษาเช่นเดิม ต่อมาเมื่อประชาชนลาวรู้ภาษาฝรั่งเศสมากขึ้น ทางการศึกษาฝรั่งเศสก็ได้จัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาขึ้นที่หัวเมืองต่างๆ และให้นักเรียนเรียนภาษาลาวควบคู่กับภาษาฝรั่งเศสไปด้วย

ไม่เพียงแต่การปกครองและการศึกษาเท่านั้นที่ฝรั่งเศสได้เข้ามาจัดการ แต่ยังรวมถึงพุทธศาสนาก็ถูกลดบทบาทลง โดยฝรั่งเศสได้พยายามเผยแพร่คริสต์ศาสนารวมถึงวัฒนธรรมของตน ลดความสำคัญของวัฒนธรรมดั้งเดิมของลาว ขณะเดียวกันก็ได้เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาแบบใหม่ จากที่เคยสอนเฉพาะราชินิกุลและเปิดชั้นประถมศึกษาในลาวนั้นก็ได้เริ่มขยายการศึกษาจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนไปเรียนต่อที่ไซ่ง่อนหรือฮานอย ประเทศเวียดนาม และจบการศึกษาขั้นสูงที่ประเทศฝรั่งเศส เพื่อกลับเข้ารับราชการตามหน่วยงานต่างๆ ภายในประเทศ

ระบบการศึกษานี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเข้ามาของวรรณกรรมฝรั่งเศส เมื่อประชาชนได้รับการศึกษาจากชาวฝรั่งเศสมากขึ้น กลุ่มชนชั้นปัญญาชนก็ได้ศึกษาวรรณกรรมของฝรั่งเศสและ

เป็นที่ชื่นชอบของกลุ่มปัญญาชนเหล่านี้ เช่น “เหยื่ออธรรม” ของ ฐโก ซึ่งเป็นวรรณกรรมคลาสสิกของฝรั่งเศส รวมถึงเรื่องสั้นของ กียี เดอ โมปัสซัง เนื่องจากเนื้อหาที่น่าสนใจ สดุดีสรรพคุณ รวมถึงการจับแบบพลิกความคาดหมาย จนต่อมาก็ได้มีการแปลเป็นภาษาลาวมากกว่า 40 เรื่อง และได้กลายเป็นต้นแบบของงานวรรณกรรมเรื่องสั้นของลาว

นอกจากนี้ยังมีบทกวี เรื่องสั้น นวนิยายอีกมากมาย ล้วนเป็นระบบการศึกษาของฝรั่งเศสที่ได้เข้ามาจัดกระบวนการสอน กระทั่งวรรณกรรมฝรั่งเศส วรรณกรรมลาวมีอิทธิพลต่อนักศึกษานักเรียนลาวในยุคนี้เป็นอันมาก และได้ก่อให้เกิดกลุ่มนักเขียนกลุ่มแรกขึ้นมา โดยเป็นกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มคนที่จบการศึกษาแล้ว ได้จุดประกายความคิดให้กับกลุ่มปัญญาชนสร้างสรรค์ผลงานเรื่องสั้นเป็นภาษาลาว โดยใช้รูปแบบวรรณกรรมฝรั่งเศสเป็นแนวทางในการเขียน

ไม่เพียงแต่ระบบการศึกษาเท่านั้นที่ส่งผลให้เกิดกลุ่มนักเขียนและเรื่องสั้นลาวขึ้นมา แต่การริเริ่มพิมพ์หนังสือในปี พ.ศ.2467 ก่อให้เกิดการแพร่หลายของวรรณคดีและวรรณกรรม จากเริ่มแรกที่มีเพียงการพิมพ์หนังสือแบบเรียนและได้เพิ่มเรื่องสั้น

ประเภทร้อยแก้วในแบบเรียนด้วย ต่อมาก็ได้มีการทำหนังสือพิมพ์ขึ้นมาให้ประชาชนลาวได้อ่าน หนังสือพิมพ์ลาวฉบับแรกได้แก่ หนังสือพิมพ์ลาวใหญ่ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพบ้านเมือง และงานเขียนด้านวรรณกรรม รวมถึงนวนิยายลาวที่เขียนในรูปแบบวรรณกรรมตะวันตกลงตีพิมพ์เป็นตอนๆ

แม้จะมีกลุ่มปัญญาชนที่จบการศึกษาจากในมหาวิทยาลัย แต่ก็ยังพบว่ากลุ่มนักเขียนจากช่วงนี้มีน้อยมาก เช่น เจ้าสุภานุวงศ์ ในขณะเดียวกันก็มีนักเขียนกลุ่มหนึ่งได้ก่อตั้งกลุ่มของตัวเองขึ้นมาเป็นกลุ่มแรกคือ “กลุ่มไม้หนาม” และนักเขียนเรื่องสั้นมีเพียงไม่กี่คน ในนั้นก็จะมีนักเขียนหญิงอย่าง ดวงจำปาและดอกเกิด รวมอยู่ด้วย

เจ้าสุภานุวงศ์เป็นนักเขียนในเขตปลดปล่อย ผลงานส่วนใหญ่จะเป็นแนวสัจทัศน์ (Realistic) และได้ศึกษาเกี่ยวกับระบบคอมมิวนิสต์ โดยมีความชื่นชอบผลงานของมากซ์ เลนินอย่างมาก เจ้าสุภานุวงศ์จบการศึกษาด้านวิศวกรรมศาสตร์จากมหาวิทยาลัยปารีส ต่อมาได้ศึกษางานด้านชลประทานที่แอฟริกาและทำงานที่อุตุต่อเรือเลอฮาฟเวอร์ ส่วนนักเขียนเรื่องสั้นอีกสองคนคือ ดวงจำปาและดอกเกิด เป็นนักเขียนในกลุ่ม “ไม้หนาม” ดวงจำปา เป็นนามปากกาของ ดารา กันละยา (วีระวงส์) ผลงานของเขามีทั้งเรื่องสั้น นวนิยาย บทกวี และสารคดี เรื่องสั้นเรื่องแรกของเขาคือ “นารีดังดอกไม้ ส่วนดอกเกิด เป็นนามปากกาของ ดวงเดือน บุนยาวง (วีระวงส์) เธอเขียนทั้งเรื่องสั้น นวนิยาย และบทกวี เรื่องสั้นเรื่องแรกคือเรื่อง “ช่วยด้วย ช่วยด้วย” นักเขียนหญิงทั้งสองเป็นทายาทของมหาสิลา วีระวงส์ นักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของลาว ทั้งสองได้ศึกษาและเติบโตในต่างประเทศคือที่ฝรั่งเศสและไทย ด้วยความที่เป็นคนที่มีโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ที่กว้างไกล ทำให้เรื่องสั้นและผลงานอื่นๆ มีความน่าสนใจ อีกทั้งยังถือได้ว่า

ทั้งสองเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้เรื่องสั้นมีการขยายตัวมากขึ้น

ส่วนภาพสะท้อนของวรรณกรรมในยุคนี้ ก่อนปี พ.ศ. 2488 เริ่มปรากฏเนื้อหาที่แสดงความรักชาติ จากการที่ประเทศต้องตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศส ซึ่งเขียนโดยเจ้าภานุวงศ์ แต่ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเขียนขึ้นในปี พ.ศ.ใด นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวที่สะท้อนสังคมของกลุ่มคนที่มีอำนาจกับประชาชนลาว การบริหารที่ไม่เป็นธรรม รวมถึงบางเรื่องมาจากการสืบทอดชีวิตของผู้เขียนเอง ซึ่งหลายเรื่องนั้นล้วนมีมุมมองในการเขียนที่เปิดกว้างและมีแนวคิดที่เด่นชัด โดยใช้รูปแบบและกลวิธีการเขียนเรื่องสั้นของตะวันตก รัชฎญา สังขพันธ์านนท์ได้กล่าวว่า วรรณกรรมแนวรักชาตินี้เกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับเงื่อนไขของการต่อสู้ทางการเมือง มีสาระและบทบาทสำคัญในการปลุกเร้าความคิดให้ต่อต้านลัทธิล่าเมืองขึ้น ขณะเดียวกันก็สร้างกระแสให้เห็นความชอบธรรมของการต่อสู้และปฏิวัติเพื่อปลดปล่อยประเทศชาติ จากการครอบครองของมหาอำนาจ อีกทั้งได้รับการชื่นชมอย่างชัดเจนจากอุดมการณ์ของวรรณกรรมแนวสังคมนิยม จึงจะเห็นได้ชัดว่า วรรณกรรมในยุคนี้มีบทบาทในการสนับสนุนการต่อสู้มากกว่าบทบาทในการให้ความบันเทิงหรือเพื่อการสันทนาการให้กับผู้อ่านเช่นเดียวกับวรรณคดีสมัยอาณาจักรล้านช้างหรือวรรณคดีทั้งหลายควรจะเป็น

แต่ทั้งนี้ วรรณกรรมส่วนใหญ่ก็ได้สูญหายไปเป็นจำนวนมาก เนื่องด้วยสภาพบ้านเมืองที่ขาดความสงบและตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของชาติฝรั่งเศส

วรรณกรรมลาวในช่วงพ.ศ. 2508-2518 : อิทธิพลตะวันตกในงานวรรณกรรม

หลังจากที่ฝรั่งเศสได้ปกครองประเทศลาวเป็นเวลา 61 ปี ต่อมา ฝรั่งเศสก็แพ้สงครามกองทัพเวียดนามที่สนับสนุนเวียดนาม ในปี พ.ศ. 2497 และ

ได้คืนเอกราชให้แก่ลาวตั้งแต่นั้นมา แต่ใช้ว่าการเมืองภายในประเทศของลาวจะกลับคืนสู่ความสงบและไร้การแทรกแซงใดๆ จากภายนอก ความขัดแย้งภายในประเทศลาวนั้นยังคงดำเนินกันต่อไป โดยที่รัฐบาลได้แบ่งแยกออกเป็น 3 ฝ่าย ฝ่ายกลางมีเจ้าสุวรรณภูมาเป็นผู้นำ และสหภาพโซเวียตเป็นฝ่ายสนับสนุน ฝ่ายขวาเป็นของเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา เป็นกลุ่มที่มีจุดประสงค์ในการยับยั้งการขยายตัวของลัทธิสังคมนิยมในลาวและเอเชีย ทางด้านฝ่ายซ้ายนั้นมีเจ้าสุภานุวงศ์เป็นผู้นำและได้รับการสนับสนุนจากจีน เวียดนามและสหภาพโซเวียต โดยเรียกตัวเองว่าเป็นกองทัพแนวลาวยุคใหม่

การแบ่งฝ่ายเช่นนี้ทำให้เกิดสงครามกลางเมือง การแย่งชิงอำนาจและใช้กำลังรวมทั้งอาวุธ และด้วยเหตุนี้ ลาวจึงได้กลายเป็นกรณีพิพาทระหว่างประเทศมหาอำนาจที่สนับสนุนแต่ละฝ่าย การตกลงกันไม่ได้ทำให้สงครามกลางเมืองยืดเยื้อและสร้างความสูญเสียมากมาย และต่อมาเมื่ออเมริกาได้เข้ามาทำสงครามอินโดจีนก็ได้ส่งผลให้ลาวแบ่งการปกครองออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายราชอาณาจักรและฝ่ายลาวรักชาติ โดยที่อเมริกายังคงให้การสนับสนุนฝ่ายราชอาณาจักรที่มีอาณาเขตอยู่ในเวียงจันทน์ ในขณะที่เขตแนวลาวยุคใหม่นั้นอยู่ในแขวงจำปาสักและพงสาลี มีการปกครองแบบสังคมนิยม โดยที่พรรคปฏิวัติลาวเป็นฝ่ายบริหาร

แม้ว่าในช่วงนี้จะมีสงครามภายในประเทศเกิดขึ้น แต่วรรณกรรมของลาวในช่วงนี้ก็กลับมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการพิมพ์รวมเล่มเป็นจำนวนมากเผยแพร่ในกลุ่มประชาชน ซึ่งทั้ง 2 ฝ่าย ต่างก็มีการจัดตั้งและการบริหารที่มีความเจริญก้าวหน้า รวมถึงการจัดทำหนังสือพิมพ์ สำนักงาน แกล้งข่าว รวมทั้งโรงพิมพ์ โดยที่ในเขตปลดปล่อยจะมีการปกครอง การจัดการเรียนการสอน รวมถึง

การพิมพ์และการจัดทำหนังสือสอดคล้องกับนโยบายที่พรรคกำหนด

นักเขียนลาวในช่วงนี้เริ่มให้ความสำคัญกับการเขียนและการตีพิมพ์จำหน่ายมากขึ้น การเขียนรูปแบบใหม่นี้ส่งผลให้งานเขียนเป็นที่ตอบรับสำหรับนักอ่านลาวมากขึ้น กลุ่มนักเขียนที่ยังคงมีผลงานต่อเนื่องนั้นคือกลุ่มไผ่หนาม ซึ่งเป็นกลุ่มนักเขียนที่ก่อตั้งมาตั้งแต่ในยุคแรก นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอื่นๆ ที่ก่อตั้งขึ้นในภายหลังเช่น กลุ่มหนุ่มปากกาเหียน และกลุ่มนักเขียนของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

กลุ่มไผ่หนาม ไม่เพียงแต่เขียนเรื่องสั้นเผยแพร่ออกสู่สาธารณะชน หากแต่ยังมีการเขียนสารคดี กวีนิพนธ์ นวนิยาย รวมทั้งยังมีการแปลวรรณกรรมต่างประเทศเป็นภาษาลาว โดยผลงานการเขียนของนักเขียนกลุ่มนี้ก็จะนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารไผ่หนาม บรรดานักเขียนที่มีผลงานโดดเด่นนั้น นอกจากดวงจำปาและดอกเกดแล้ว ยังมี แลง พูผาเงิน เป็นนักเขียนหนุ่มที่มีผลงานต่อเนื่องและถือได้ว่าเป็นนักเขียนที่มีผลงานในวารสารไผ่หนามเป็นจำนวนมาก ผลงานร่วมเล่มเรื่องแรกของเขาคือ ชีวิตนี้คือละครก้อม ปาโน นักเขียนที่มีผลงานแนววิพากษ์วิจารณ์สังคมอย่างตรงไปตรงมา และทั้ง อุบมุง นักเขียนเรื่องสั้นที่มีผลงานตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ชาติลาว

นักเขียนกลุ่มปากกาเหียน เป็นกลุ่มนักศึกษากฎหมายที่เรียกตัวเองว่า “นักเขียนอาภัพ” เพราะไม่มีแหล่งตีพิมพ์เป็นของตัวเองอย่างกลุ่มไผ่หนาม จึงต้องฝากผลงานตีพิมพ์ในวารสารอื่นๆ นักเขียนกลุ่มนี้จะมีผลงานที่หลากหลายเช่นเดียวกัน ทั้งบทกวี เรื่องสั้น นวนิยาย และสารคดี นักเขียนที่มีผลงานโดดเด่นได้แก่ สิงดง เสลียาบ และ มส.

นักเขียนสองกลุ่มที่กล่าวมาข้างต้นนั้นอยู่ในเขตราชอาณาจักร ส่วนอีกกลุ่มคือ กลุ่มนักเขียนของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ซึ่งผลงานของนักเขียน

เหล่านี้จะมีเนื้อหาใช้พรรคการเมือง ประชาชน และสังคมเป็นหลัก ด้วยความที่ฝ่ายพรรคประชาชนปฏิวัติลาวมีความพร้อมในด้านการพิมพ์เช่นเดียวกับทางราชอาณาจักร และยังได้รับการสนับสนุนจากพรรค นักเขียนจึงมีผลงานตีพิมพ์รวมเล่มปรากฏออกมาแก่สายตาผู้อ่านมากพอสมควร และนักเขียนก็มีลีลาการเขียนที่แตกต่างกัน เช่น คำเลียง พมเสนา ท่านสมบุญ จะมีลักษณะการเขียนแบบเพลนจิตปฏิวัติ แก้วมะนิ สีวงไซ นางเวียงซ่า มีลักษณะการเขียนเชิงสัจทัศน์และปลุกพลังปฏิวัติ แก่ตัวผู้อ่าน และคำพิลาวง ดวงคำ บุญทอง มะนิลา จะมีลักษณะการเขียนเชิงเรื่องเล่าพื้นเมืองและเนื้อหาเชิงสัจนิยม

ในยุคนี้ นักเขียนมีพัฒนาการด้านการเขียนที่ก้าวและสร้างสรรค์ผลงานการเขียนมากขึ้น จึงมีผลงานออกตีพิมพ์อย่างสม่ำเสมอและแพร่หลายในวงกว้างมาก และยังเป็นที่ยอมรับของนักอ่านเมื่อมีผลงานเพิ่มขึ้นจึงมีการตีพิมพ์รวมเล่มมากมาย และมีวารสาร หนังสือพิมพ์เกิดขึ้นคล้ายเป็นสนามรองรับการพิมพ์ผลงานวรรณกรรมเหล่านี้ เช่น วารสารฟ้าใหม่ ขวัญเรือน เพื่อนแก้ว พิมพ์ลาวนาง และวารสารไผ่หนาม

แนวคิดของวรรณกรรมที่ปรากฏในยุคนี้จะมีหลากหลายกว่าในยุคแรก ทั้งนี้เกิดเนื่องมาจากการที่มีสงครามอินโดจีน และอเมริกาเข้ามามีบทบาทในสังคมลาว ลาวจึงได้รับวัฒนธรรมแบบสังคมอเมริกันและตะวันตกมาด้วย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม ดังนั้น แนวคิดของนักเขียนส่วนใหญ่จึงพุ่งเป้าสู่การวิพากษ์วิจารณ์สังคมในแนวที่หลากหลายและน่าสนใจ เช่น ปัญหาระหว่างชายหญิงจนนำไปสู่ความขัดแย้งภายในครอบครัวและความขัดแย้งต่อตัวละครเอง โดยมีเงื่อนไขและปัจจัยภายนอกอันเกิดจากการเสพวัตถุของผู้คนใน

ประเทศเพราะการเข้ามาของชาตินิยมอาณานิคม
ศีลธรรมที่เคยมีในชุมชนในประเทศเริ่มจางลง

วิยะดาได้สรุปไว้ว่า เรื่องราวที่เกิดการเปลี่ยนแปลง
เช่นนี้ เกิดจากที่นักเขียนได้สะท้อนถึงอิทธิพลของ
วัฒนธรรมต่างชาติที่หลั่งไหลเข้าสู่สังคมลาว จนเปลี่ยน
ค่านิยมความเป็นลาวดั้งเดิมของคนในประเทศ โดย
สะท้อนค่านิยมเหล่านั้นในรูปของสัญลักษณ์ต่างๆ
ตามกลวิธีของผู้เขียน ซึ่งเรื่องสั้นที่นำเสนอแนวคิดนี้
มีอยู่หลายเรื่อง เช่น “อิฐซุกิ” ของดวงจำปา “ทำบุญ
ได้บุญ” ของดอกเกต ที่สะท้อนเรื่องของการที่ผู้ชาย
มีภรรยาน้อย และความเปลี่ยนแปลงทางความคิด
การปฏิบัติตัวของชายหญิง “สาธุ! ขอให้ข้ากลับมา”
“โลกนี้เปี้ยว! จะว่าอย่างนี้แหละ” และ “ชาติควาย”
ของปาโน ก็นำเสนอภาพผู้หญิงไม่แตกต่างกัน แต่
จะมีมุมมองในเรื่องของศีลธรรมและธรรมชาติของ
ความเป็นหญิงชายเข้ามาแทรกในเรื่องด้วย
นอกจากนี้ก็มี “ยัมสีเหลือง” ของ แลง พูผาเงิน “ไฟ
ร้อนให้เพื่อช้อย” ของ ระพินทร์ ล้วนสะท้อนถึงภาพ
ของผู้หญิงและความเปลี่ยนแปลงของผู้หญิงใน
สังคมยุคใหม่เช่นเดียวกัน

แนวคิดในเรื่องปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง
นักเขียนลาวให้ความสนใจกับเรื่องนี้มาก เนื่องจาก
เป็นปัญหาระดับชาติ และกระทำกันมากในหมู่
ข้าราชการระดับผู้บริหาร นักเขียนแต่ละคนได้นำเสนอ
ในกลวิธีที่แตกต่างกันออกไป โดยเรื่องราวจะมีทั้ง
ความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์และการคดโกง ผู้มี
อิทธิพลกับการโกงกินประชาชน รวมถึงความเห็นแก่ตัว
ของข้าราชการที่เฝ้ามองยังคนในครอบครัว เรื่องสั้น
ที่มีเนื้อหาโดดเด่นจะมีอยู่หลายเรื่อง เช่น “พ่อยังบ่ตาย”
“เหตุเกิด” และ “เมื่อข้าพเจ้าเป็นพระเอก” ของดวงจำปา
“ราคาของความตาย” ของ แลง พูผาเงิน “โลกกลม”
และ “รถเมล์บ่ประจำทาง” ของ ดอกเกต เรื่องราว
ที่นักเขียนนำเสนอผ่านเรื่องสั้นนี้ ล้วนสะท้อนถึง
ความไม่ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงานและคดโกงประชาชน

ของกลุ่มข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เพื่อมุ่งวิจารณ์การทำงาน
ที่ไม่ดีเหล่านั้น

ความเปลี่ยนแปลงภายในสังคมเป็นตัวกำหนด
พฤติกรรมของประชาชนลาว เกิดจากการที่รัฐบาล
อเมริกาเข้ามามีบทบาทในประเทศลาว และได้นำเอา
วัฒนธรรมการกิน การอยู่ เข้ามาทำธุรกิจต่างๆ
จนสังคมลาวดั้งเดิมเกิดการเปลี่ยนแปลงไป และ
เมื่อสังคมเปลี่ยน คนในสังคมก็เปลี่ยนไปตามกระแส
สังคมพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมก็ค่อยๆ เสื่อมลง รวมถึง
ศีลธรรมของคนในสังคมด้วย นักเขียนหลายคนจึงได้
เขียนเรื่องราวเหล่านี้เพื่อสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลง
ของผู้คนในสังคม เรื่องสั้นที่สะท้อนแนวคิดดังกล่าวมี
อยู่หลายเรื่องด้วยกัน เช่น “เสือก” “เช้าวันอาทิตย์นั้น”
“จากบัวแก้วสู่โสภะ” เขียนโดยดวงจำปา “ล้านล้านคุณ”
ของปาโน เป็นต้น

วิถีชีวิตของคนชนบทในเมืองหลวง เป็นการ
สะท้อนถึงความขัดแย้งภายในตัวตนของตัวละคร
การสำนึกถึงบ้านเกิด และความแปลกแยกในการ
เข้ามาอยู่ท่ามกลางความแปลกใหม่ในสังคมเมือง
ทั้งนี้ การปลุกตัวเข้าสู่เมืองนั้น “เงิน” เป็นสาเหตุสำคัญ
เพราะความอยากสบายและอยากเห็นความเจริญ
รุ่งเรือง เรื่องสั้นหลายเรื่องที่สะท้อนแนวความคิดนี้
ไม่ได้นำเสนอในแง่มุมลบเพียงอย่างเดียว แต่บาง
เรื่องยังสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นความสงบ และแง่มุม
ของชีวิตในชนบทอีกด้วย เรื่องสั้นที่สะท้อนภาพชีวิต
ของคนชนบทนี้ได้แก่เรื่อง “น้ำตาสาวแม่ม่าย” ของ
ปาโน ที่ตัวละครหวนรำลึกถึงบ้านเกิดเมื่อต้องมา
เจอกับความโหดร้ายของสามีที่เป็นคนเมือง และ
การต้องมาทำงานขายชีวิตแลกเงิน เรื่อง “ลูกเขย”
ของท่ง อุบมุง และ เรื่อง “เรือนเช่าหลังสี่ฟ้าจากงา”
ของแลง พูผาเงิน

แนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น เป็นแนวคิดที่สะท้อน
อยู่ในเรื่องสั้นของนักเขียนลาวในเขตราชอาณาจักร
ที่เป็นเรื่องสั้นแนวสังคมที่มีมุมมองจากความเป็นไป

ในสังคมลาว ส่วนแนวคิดเรื่องการต่อสู้กันชาติ เป็นเรื่องสั้นของนักเขียนในเขตแนวลาวยุคชาติ จะนำเสนอเรื่องราวของการกอบกู้เอกราช ความขัดแย้งระหว่างลาวในเขตราชอาณาจักรกับเขตลาวรักชาติ และการสร้างวีรบุรุษในเรื่องสั้น ให้เห็นพลังของการต่อสู้ การเสียสละ ความกล้าหาญ เข้มแข็งของคนในเขตลาวรักชาติ รวมถึงการปลุกเร้าในกองทัพ โดยเรื่องราวที่เขียนส่วนใหญ่เน้น ล้วนเป็นไปตามที่พรรคการเมืองกำหนด เรื่องสั้นที่มีแนวคิดนี้มีอยู่หลายเรื่อง เช่น “ฟองแม่น้ำโขง” ของ คำมา พมกอง “แสงสว่างในความมืด” และ “ผีดำ” ของ หุมพัน รัตตะนะวง

จะเห็นได้ว่า เรื่องสั้นลาวในยุคนี้จะมีมุมมองที่กว้างขึ้นกว่าเดิม และยังสะท้อนความเป็นจริงของสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงและการใช้ชีวิตแบบใหม่ของผู้คนทั้งในเมืองและในชนบท กระนั้น เรื่องสั้นของลาวก็ยังมีเนื้อหาที่มองโลกในแง่ดี ในตอนจบของเรื่องมักจะนำไปสู่การคลี่คลายปัญหาในทางที่ดี ทำให้เรื่องการวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องสั้นแต่ละเรื่องยังขาดน้ำหนักของความเข้มข้นและการสร้างปัญหาที่ยังไม่ซับซ้อนเท่าที่ควร กระนั้นก็ถือได้ว่าการพัฒนาด้านโครงเรื่องที่ได้นำเสนอความขัดแย้งในแง่มุมที่หลากหลาย การพัฒนาด้านกลวิธีการเล่าเรื่อง และมุมมองแบบปัจเจกบุคคลของนักเขียนลาว ซึ่งนักเขียนสามารถมองและสะท้อนเรื่องราวผ่านงานเขียนในมุมมองที่กว้างขึ้น ส่วนนี้ถือได้ว่าเป็นข้อแตกต่างระหว่างเขตราชอาณาจักรและเขตปลดปล่อยของลาวรักชาติ ที่อยู่ภายใต้การครอบและแนวคิดตามนโยบายของพรรคการเมืองซึ่งเป็นกรอบแนวคิดแบบสังคมนิยม

ยุควรรณกรรมลาวในช่วง พ.ศ. 2519-2530: วรรณกรรมยุคสังคมนิยม

ในปลายปี พ.ศ. 2518 ลาวก็ได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์ เมื่อการต่อสู้ของพรรคประชาชน

ปฏิวัติลาว และรัฐบาลฝ่ายราชอาณาจักร รวมทั้งฝ่ายกลาง ต่างตกลงหยุดยิงและจัดตั้งรัฐบาลผสมภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีสุวรรณภุมมา ส่วนลาวฝ่ายขวา หลังจากที่ยุทธการอเมริกันได้ถอนทัพไปแล้ว ก็ไม่มีอำนาจที่จะต่อสู้กับพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้อีก ขณะที่รัฐบาลใหม่ก็ได้มีนโยบายให้มีการต่อต้านและขับไล่กลุ่มข้าราชการ นักการเมืองที่เคยคัดค้านข้อเสนอสันติภาพในช่วงเวลาที่ผ่านมา จนทั้งหมดต้องลี้ภัยออกนอกประเทศ จึงถือได้ว่าการยึดอำนาจการปกครองประเทศก็ประสบความสำเร็จในวันที่ 2 ธันวาคม 2518 และได้สถาปนาเป็นสาธารณรัฐประชาชนลาว (สปป.ล.) ภายใต้การปกครองแบบสังคมนิยมของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ขณะเดียวกัน เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวัฒนา ก็ได้สละราชสมบัติในวันที่ 1 ธันวาคม 2518 เพื่อให้ประเทศลาวมีการปกครองอำนาจโดยรัฐบาลอย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ ลาวได้พยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเพื่อนบ้านอย่างไทยและจีน ในขณะที่อเมริกาได้พยายามสานสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศลาวอีกครั้ง

ระบบทุนนิยมแบบดั้งเดิมได้สูญสลายไป เมื่อรัฐบาลใหม่ได้เข้ามาปกครองแบบสังคมนิยม ทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา รวมถึงความเชื่อทางประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่รัฐบาลเห็นว่ามลาย ก็ได้อุดรื้อล้างไปจากสังคมลาวด้วยโดยมอบหมายการประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมที่ยังทรงคุณค่า รวมถึงเรื่องราวอื่นที่เห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ประชาชนนั้นเป็นหน้าที่ของหนังสือพิมพ์วิทยุ เพื่อให้ประเทศลาวได้เข้าสู่สังคมยุคใหม่ ในขณะเดียวกันรัฐบาลได้มีมาตรการให้ประชาชนลาวทุกคนอ่านหนังสือออก จากเดิมที่มีประชาชนอ่านหนังสือออกไม่ถึงร้อยละ 60 ก็มีการพัฒนาจนดีขึ้นเป็นลำดับ

ไม่เพียงแต่เรื่องราวที่กล่าวมาเท่านั้นที่รัฐบาลได้เข้าไปกำหนดและจัดการให้เป็นไปตามนโยบาย

ของพรรค แม้แต่เรื่องการเขียนไม่ว่าจะเป็นเรื่องสั้น สารคดี หรือนวนิยาย ก็ต้องเขียนในเชิงให้การสนับสนุนรัฐบาล นักเขียนลาวในยุคนี้จึงเสมือนขาดเสรีภาพในด้านการเขียน และการนำเสนอความคิด โดยเฉพาะในเรื่องของการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล นักเขียนจึงมีความรู้สึกที่ตัวเองถูกบังคับและจำกัดสิทธิในการเขียน

นักเขียนลาวในยุคนี้ล้วนเป็นข้าราชการ มีทั้งนักเขียนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ ซึ่งรุ่นเก่าที่เขียนมาตั้งแต่ยุคที่ 2 นั้นมีเพียง อุทิน บุนยาวง หรือ แลง พูผาเงิน ที่ยังคงเขียนงานวิพากษ์วิจารณ์สังคมเก่า มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่เขียนตามนโยบายที่รัฐกำหนด ส่วนนักเขียนใหม่ที่เพิ่งปรากฏในยุคนี้มี วิเศษ แสงวงศึกษา ที่ไม่เพียงแต่เขียนเรื่องสั้นเท่านั้น แต่ยังมีบทความ กวีนิพนธ์ และงานแปลตีพิมพ์ในวารสารต่างๆ ด้วย และบุนทะนอง ชมไซผน เป็นนักเขียนที่เขียนทั้งเรื่องสั้น นวนิยาย และบทกวี นอกจากนี้ยังเป็นนักแปล นักข่าว นักแต่งเพลง รวมถึงทำหน้าที่บรรณาธิการให้กับวารสารหลายฉบับด้วยกัน เช่น “หนุ่มนครหลวง” “เสียงจันทร์อุรุกิจ-สังคม” “หนุ่มลาว” “แม่หญิงลาว” “วัยหนุ่ม” และ “วรรณศิลป์” อีกทั้งยังเป็นผู้ก่อตั้ง “สโมสรนักเขียนหนุ่ม” และ “สมาคมนักประพันธ์ลาว”

ด้านเนื้อหาของเรื่องสั้นในยุคสังคมนิยมนี้ อย่างที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่านักเขียนจะต้องเขียนเรื่องสั้นสนองนโยบายของรัฐบาล ดังนั้น เรื่องราวจึงไม่มีความหลากหลายมากนัก อย่างเรื่อง “หลีกขุมแก้ว” ของวิเศษ แสงวงศึกษา “เมื่อผัวกับเมียเป็นสหายกัน” “ทุ่งอีแรง” “แอกผัว” และ “มูลแม่” ของบุนทะนอง ชมไซผน เป็นเรื่องราวที่มีเนื้อหาของ การสนับสนุนและให้ความสำคัญ รวมถึงให้ประชาชน เห็นประโยชน์ของการพัฒนาประเทศและการทำงานรับใช้ประเทศ โดยเฉพาะในเรื่องของเศรษฐกิจ การเกษตรและสหกรณ์ ไม่ให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงความคิดเพื่อให้สอดคล้อง

การอยู่ในสังคมแบบสังคมนิยม

การปกครองแบบสังคมนิยมเน้นในเรื่องที่ให้ประชาชนส่วนใหญ่เห็นประเทศเป็นเรื่องสำคัญอันดับหนึ่ง ดังนั้นจึงเกิดแนวคิดของการเขียนเรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างความรักและหน้าที่การงาน บุนทะนอง ชมไซผน ได้เขียนเรื่องสั้นแนวนี้หลายเรื่อง เช่น “หากอ้ายเป็นทหาร” “เรายังจะพบกันอีก” และ “ค่าของเหงื่อ” ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้จะมีตัวละครหลักที่ทำงานให้รัฐ และมีคนรักที่ยังมีความคิดแบบเก่า คือเข้าข้างตัวเองและเห็นแก่ตัวเองก่อนประเทศชาติ แต่สุดท้าย เรื่องก็จะถูกคลี่คลายลงด้วยการที่ทำให้ตัวละครที่เป็นคนรักเปลี่ยนความคิด โดยให้เห็นแก่ประเทศเป็นหลัก

ส่วนเรื่องสั้นที่สะท้อนความขัดแย้งระหว่างระบอบเก่ากับระบอบใหม่นั้น ถือว่าเกือบจะกลายเป็นแก่นหลักของเรื่องสั้นในยุคนี้ เพราะการปกครองแบบสังคมนิยมได้พยายามลบล้างระบอบเก่าออกไป ในขณะที่มีคนบางกลุ่มยังคงนิยมระบอบเก่าอยู่ จึงเป็นหน้าที่ของนักเขียนที่จะสะท้อนเรื่องราวออกมา ในแง่มุมที่สนับสนุนระบอบใหม่ ซึ่งมีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน เช่น “ดอกเตอร์” “เป็นหมัน” และ “ของขวัญวันเกิด” ของวิเศษ แสงวงศึกษา “รักนี้เพื่อการปฏิวัติ” ของบุนทะนอง ชมไซผน และเรื่อง “พ่อแท้” ของอุทิน บุนยาวง โดยเรื่องสั้นเหล่านี้จะยังคงสะท้อนพฤติกรรมของข้าราชการในระบอบเก่าที่มีการฉ้อโกง การรับสินบน และเห็นเงินเป็นสำคัญ ดังนั้น เรื่องสั้นเหล่านี้จะคอยตีแผ่ความไม่เหมาะสมของพฤติกรรมของคนที่ยังมีความคิดแบบเก่าท่ามกลางสังคมใหม่ ให้เห็นถึงความน่ารังเกียจและกระตุ้นเตือนประชาชน ทำสิ่งดีเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่สังคม นอกจากเรื่องที่ถูกกล่าวมาข้างต้น ก็ยังมีอีกหลายเรื่องที่จะสะท้อนในมุมมองที่ใกล้เคียงกัน เช่น “ตะวันขึ้นที่ดอนนาง” และ “เรื่องแก้วปักดิน” ของ อุทิน บุนยาวง ที่ส่วนใหญ่จะยังคงวิจารณ์ความเสื่อมทรามของระบอบสังคมนิยม

แนวคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่สะท้อนอย่างเด่นชัดในยุคนี้คือ เรื่องของความรักชาติ โดยการเขียนเรื่องราวสะท้อนให้ผู้อ่านตระหนักถึงความรักที่มีต่อประเทศชาติ ปลุกจิตสำนึกให้คนส่วนใหญ่รักและหวงแหนในวัฒนธรรมประจำชาติ เรื่องสั้นที่เสนอแนวคิดดังกล่าวได้แก่ “ยี่ม่นัน” “มูลมันแพง” ของอุทิน บุนยาวง “ขอตายอยู่บ้านเรา” โดย เปียน จุนละมุนตรี และเรื่อง “ดองสองชั้น” ของวิเศษ แสงศึกษา หลายเรื่องได้สะท้อนถึงภาพผู้หญิงที่เคยถูกทหารอเมริกันหยาบเกียรติในช่วงสงคราม จนเมื่อสงครามสิ้นสุดก็ออกนอกประเทศไป และได้กลับมาอยู่ในสังคมลาวอีกครั้งก็รู้สึกอับอายและไม่ทุกใจเหมือนอยู่ต่างถิ่น ซึ่งเป็นการโน้มน้าวให้คนมีความรักชาติ และอยากอยู่ดูแลปกป้องรักษาบ้านเมืองลาวของตัวเองต่อไป

จะเห็นได้ว่า เรื่องสั้นในยุคสังคมนิยมนี้ เป็นเรื่องราวที่สนับสนุนรัฐบาล และมองว่าสังคมเก่าเป็นสังคมของคนที่ไม่เห็นแก่ตัว เอาตัวเองสำคัญ ดังนั้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนความคิดในหมู่ผู้อ่าน นักเขียนจึงจะต้องเขียนเรื่องราวที่ให้สอดคล้องตามนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น การพัฒนาการด้านรูปแบบกลวิธี หรือโครงเรื่องในยุคนี้ไม่ได้แตกต่างไปจากยุคที่ผ่านมา แต่ลักษณะนิสัยของตัวละคร และมุมมองที่มีต่อผู้หญิงได้เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น โดยให้ผู้หญิงมีบทบาทในสังคมมากขึ้นกว่าเดิม

ถึงแม้ว่าในยุคนี้จะปรากฏเรื่องสั้นออกสู่สายตาประชาชนพอสมควร และล้วนพูดถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่สิ่งหนึ่งที่นักเขียนกลับมีความรู้สึกขัดแย้งต่อหน้าที่ของตนเองคือ การถูกจำกัดเสรีภาพทางความคิดในการเขียนเรื่องราวต่างๆ ดังนั้น เรื่องสั้นในยุคนี้จึงมีการแสดงออกมาในเชิงต่อต้านอย่างรุนแรงหรือแนวคิดที่คัดค้านกับการปกครองอย่างชัดเจน ซึ่งจะเห็นได้จากความไม่หลากหลายของเรื่องสั้นที่ปรากฏขึ้นในยุคนี้

วรรณกรรมลาวในช่วงปี พ.ศ. 2531 – 2540: วรรณกรรมยุคจินตนาการใหม่

สภาพสังคมของลาวในยุคนี้ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง เป็นยุคที่เรียกว่า “ยุคจินตนาการใหม่” ซึ่งเป็นการปรับปรุงทั้งระบบทั้งแนวคิด ทศนคติของคน เพื่อให้มีมุมมองที่เปิดกว้างออกไป รัฐบาลได้ปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจและการเมือง รวมถึงการให้ความสำคัญกับประชาธิปไตย ออกกฎหมายรับรองสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ ยังมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกเรียกว่า “รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ฉบับวันที่ 10 สิงหาคม 1991” โดยที่รัฐบาลยุคนี้ยังคงเป็นรัฐบาลเดิมจากพรรคประชาชนลาวปฏิบัติ ตั้งแต่ยุคสังคมนิยม แต่สิ่งที่เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในสังคมยุคนี้คือ การปกครองจากระบบสังคมนิยมกลายเป็นระบบทุนนิยม ในขณะที่รัฐบาลป่าวประกาศให้ประชาชนเห็นความสำคัญของส่วนรวม รัฐบาลกลับเป็นฝ่ายเห็นแก่ตัว มีการทำธุรกิจเอกชนเพิ่มมากขึ้นภายในประเทศ และคนของรัฐเองก็ได้มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงเหมือนที่เคยเกิดขึ้นในช่วงสงครามอินโดจีน และสถานการณ์ที่เลวร้ายกว่าในยุคนั้น เพราะกฎหมายที่มีขึ้นนี้เอื้อแก่พรรคพวกของตน ในขณะที่ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรม

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ความเป็นอยู่ของประชาชนก็ได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย ผู้คนจากชนบทก็ทยอยเข้าสู่เมืองหลวง และวิถีชีวิตที่เรียบง่ายดั้งเดิมกลายเป็นสิ่งที่ถูกมองข้าม เศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้นำวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาจนเยาวชนลาวใช้ชีวิตแบบปัจเจกบุคคล และถูกจิตวิญญาณของความเป็นชาวลา

เมื่อการณ์กลับเปลี่ยนแปลงในทางที่เลวลง การวิพากษ์วิจารณ์สังคมก็เกิดขึ้นอีกครั้งในหมู่นักเขียนในยุคนี้ยังคงเป็นกลุ่มเดิมจากยุคที่ผ่านมา

และมีนักเขียนหน้าใหม่เพิ่มขึ้นด้วย โดยนักเขียนเรื่องสั้นที่เก่าแก่ตั้งแต่ยุคที่ 2 นั้น คือ อูทิน บุญยาว จากเดิมที่เขาให้มักเขียนเรื่องในแนววิพากษ์วิจารณ์สังคมเก่าในช่วงอินโดจีน กระทั่งยุคที่ผ่านมา ก็ยังคงการเขียนแนวเดิมไว้ แม้รัฐบาลได้กำหนดให้เขียนเรื่องสั้นเพื่อสนองนโยบายของรัฐ แต่งานเขียนในด้านนี้พบว่าอูทิน บุญยาวเขียนไว้น้อยมาก จนกระทั่งเข้าสู่ยุคปัจจุบัน งานเขียนของเขาจะเน้นความสำคัญในแนวมนุษยนิยม

ขุนทะนอง ชมไชพน จากเดิมที่เคยเขียนเรื่องสนองนโยบายของรัฐ แต่เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในทางที่แย่ง เขาก็หันมาเขียนงานแนววิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างตรงไปตรงมาด้วยเหตุผลที่ว่าเพื่อการปฏิรูปความคิดจากผู้เขียนไปยังผู้อ่านให้มีความคิดที่กว้างขวางขึ้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศ แต่ความตรงไปตรงมานี้เป็นเหตุให้ถูกไล่ออกจากงานราชการและไม่สามารถพิมพ์ผลงานในประเทศตัวเองได้ ขุนทะนองจึงนำเรื่องส่งของเขามาตีพิมพ์ในประเทศไทย ทั้งนี้ ก่อนจะเขียนวรรณกรรมในแนววิพากษ์วิจารณ์สังคมอย่างรุนแรงในยุคนี้ ขุนทะนองก็ได้ให้สัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจถึงเหตุผลที่นักเขียนในยุคก่อนหน้านี้เขียนวรรณกรรมออกมาในแง่ดีไว้ว่า ช่วงนั้นโลกยังอยู่ในยุคสงครามเย็น การเขียนจึงต้องออกมาแต่ในด้านดีเท่านั้นโดยไม่สร้างบรรยากาศในด้านลบ สงครามเย็นหรือสงครามจิตวิทยาที่มีความรุนแรงนั้น นักเขียนจะตำหนิประเทศชาติของตัวเองไม่ได้ เพื่อไม่ให้เป็นการเผยแพร่อ่อนแอของประเทศให้ศัตรูรับรู้ จึงจำเป็นต้องเขียนเฉพาะเรื่องที่ให้คนภายนอกอ่านแล้วรับรู้่ว่าประเทศชาติตนดีอย่างไรและเข้มแข็งอย่างไร

เมื่อสิ้นสุดสงครามเย็น ความผ่อนคลายก็เริ่มเข้ามา กระนั้น การเปลี่ยนแปลงของโลก สังคม รวมถึงการจัดระเบียบของรัฐบาลที่เป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม

ดังที่กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ก็ทำให้นักเขียนเปลี่ยนมุมมองในงานวรรณกรรมไปด้วย

ส่วนวิเศษ แสงศึกษาที่ก่อนหน้านี้เขียนเรื่องสนองนโยบายของพรรคมาตลอดก็หันมาเขียนวิจารณ์สังคม โดยได้หยิบยกวัตถุดิบจากสภาพที่เห็นในที่ทำงานมาเขียนเรื่องสั้นสะท้อนสังคม แต่เขียนในแนวขบขันและให้สาระเชิงสังคม นอกจากนี้ นักเขียนที่ปรากฏผลงานเรื่องสั้นในยุคนี้คือ ไชยวัน แพงพง, จันท์ เดือนสวรรค์, สมสุข สุขสวัสดิ์ และเกี้ยว กิ่งสดา

ทางด้านแนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นยุคนี้ ส่วนใหญ่นั้นจะสะท้อนความเป็นจริงและวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลอย่างตรงไปตรงมา รวมถึงสะท้อนภาพสังคมลาวสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งได้เสนอเป็นประเด็นหลักๆ 3 ประเด็นดังนี้ คือ รัฐบาลคือผู้ลิดรอนสิทธิมนุษยชน เงินคือพระเจ้าและวัฒนธรรมแบบบริโภคนิยม: ค่านิยมของคนรุ่นใหม่ และลาวยุคโลกาภิวัตน์: ความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองหลวงกับสังคมชนบท

ประเด็นแรก รัฐบาลคือผู้ลิดรอนสิทธิมนุษยชน ได้แยกเป็นประเด็นย่อยอีก 2 ประเด็น ความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์กับความเป็นจริง ซึ่งเรื่องสั้นที่ได้นำเสนอแนวคิดนี้มีอยู่หลายเรื่อง เช่น “นักโทษ” “เล่นขายของ” “ของแกล้ม” และเรื่อง “รวงทอง ลมหนาว และหญิงสาววัยกำดัด” ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นเรื่องของขุนทะนอง ชมไชพน โดยเรื่องสั้นทั้งหมดนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ของรัฐบาลที่ได้กำหนดขึ้นล้วนถือว่าน่าสร้างสรรค แต่ตรงกันข้าม รัฐบาลกลับทำลายกฎหมายดังกล่าวด้วยการกระทำของตัวเอง และลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ใครไม่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นพวก ขุนทะนองได้วิพากษ์วิจารณ์เรื่องที่เกิดขึ้นจากน้ำมือรัฐบาลอย่างตรงไปตรงมา ด้วยน้ำเสียงที่เสียดสีและประชดประชัน

ส่วนเรื่องของคนอื่น ๆ เช่น “ล่าเซสอื่น” ของ

วิเศษ แสงวงศ์ ที่ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบ บุคลาธิษฐานในการสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม เช่นเดียวกับเรื่อง “วังเขียว” และ “จะร้องเพลงสู้ไม่ฟัง” ของสมสุข สุขสวัสดิ์ ก็ใช้กลวิธีเดียวกันเป็นภาพเปรียบเทียบระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เพราะการวิพากษ์วิจารณ์ที่ค่อนข้างแรง ดังนั้น การใช้ บุคลาธิษฐานของนักเขียนทั้งสองจึงนับว่าเป็นวิธีการที่ชาญฉลาด

ไชสุวัน แพงพอง ได้เขียนเรื่อง “นางแบบ” และ “ควายโดยสาร” ที่เห็นว่าการกระทำของรัฐนั้นเข้าข่ายการกระทำแบบหน้าไหว้หลังหลอกและฝักใฝ่ประโยชน์ ซึ่งจากผลงานที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่ามีการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลที่รุนแรงกว่าในยุคที่ 2 มาก

ประเด็นย่อยต่อมาคือ ผลกระทบของประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐบังหลวงของรัฐบาล ผลงานเรื่อง “แล้งนี้วันทศจวิรหนอ” “ร้านเหล้าริมป่าช้า” และ “โซเฟอร์” ของบุญทะนง ก็ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงเช่นเดิม แต่ให้ภาพสะท้อนในมุมมองของคนชั้นผู้น้อยที่ถูกกระทำจากรัฐบาล การได้รับผลกระทบจากการซื้อโกงของรัฐบาล การทุจริตประชาชนตาต้า รวกับการรีดเลือดจากปู ส่งผลให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ไม่สบาย

ประเด็นที่ 2 เงินคือพระเจ้าและวัฒนธรรมแบบบริโภคนิยม: ค่านิยมของคนรุ่นใหม่ เมื่อสังคมเปลี่ยน คนในสังคมก็เปลี่ยนไปตามกระแสนิยม ดังนั้น นักเขียนหลายคนจึงได้เขียนเรื่องสั้นสะท้อนแนวคิดดังกล่าว โดยสามารถแยกเป็นประเด็นย่อยอีก 2 ประเด็น คือ ความขัดแย้งระหว่างวัตถุกับจิตใจ มีเรื่องสั้นหลายเรื่องสะท้อนเนื้อหาในประเด็นนี้ เช่น “งานราตรีที่แสนแสบ” “ลืมหืม” “ชะตาชีวิต” “เงินกับความรัก” และ “ดักกั๊กรักดี” ของจันท์ เดือนสะหวัน โดยทุกเรื่องได้สะท้อนภาพของการเปลี่ยนไปในทางจิตใจ จากวิถีชีวิตที่เคยเรียบง่าย กลับกลายเป็นว่าประชาชนได้ยึดติดกับวัตถุ เงิน

และความนับหน้าถือจาก โดยไม่ได้เน้นในเรื่องจิตใจภายใน

ด้านผลกระทบจากระบบทุนนิยม: ค่านิยมแบบวัฒนธรรมผู้บริโภคนิยม ในเรื่องสั้นแนวนี้ ตัวละครหลักจะเป็นกลุ่มนักธุรกิจเสียส่วนใหญ่ การเข้ามาของธุรกิจนี้เองที่ทำให้คนลาวเปลี่ยนไป เรื่องสั้น “นักบินข้ามปลายตาล” ของ อุทิน บุญยาว ได้สะท้อนภาพของนักธุรกิจไว้ชัดเจนว่าเป็นผู้ที่นำความเปลี่ยนแปลงเข้ามาโดยการกระทำของเขาไม่เพียงแต่ทำลายเท่านั้น หากยังเป็นการกอบโกยทรัพย์สินไปอีกด้วย

ในประเด็นที่ 3 ได้สะท้อนถึงลาวในยุคโลกาภิวัตน์: ความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองหลวงและสังคมชนบท เมื่อสังคมลาวเปลี่ยนแปลง และเงินได้เป็นปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิต ประชาชนก็นิยมเข้าไปทำงานในเมืองหลวง ส่งผลให้เกิดภาวะการแออัดซึ่งกันทั้งประชาชนและนักธุรกิจ เรื่องสั้นที่ได้สะท้อนเรื่องราวในแนวนี้อยู่หลายเรื่อง เช่น “วันที่อีแตนกลับมา” ของเกี้ยว กิ่งสะเดา “มนุษย์เอ๋ย! ข้าผู้น้อยขอหายใจด้วยเถอะ” และ “หลังเที่ยงคืน...ฝนตก” และ “กระดุกอเมริน” ของบุญทะนง ชมไธพน “หัวอกนางแก้ว” “เพชรบ้านนา” “เพลงกลืนคน” และ “คนเก่ง” ของสมสุข สุขสวัสดิ์ “ต้นหอม” “จางงอยจงเจริญ” “คนอย่างลูกก่า” ของวิเศษ แสงวงศ์ นอกจากนี้อีกหลายเรื่องของอุทิน บุญยาว เช่น เรื่อง “แพงแม่” “ยามแม่จากไป” และ “เสียงจากทุ่งไหหิน” เป็นต้น โดยเรื่องราวเหล่านี้ล้วนสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงไปของคนในประเทศ และการเลือกเข้ามาใช้ชีวิตในเมืองหลวงมากกว่าด้วยหวังผลทางการเงิน ความก้าวหน้าในชีวิตที่ดีกว่าจนทั้งบ้านเกิดและชายที่ทางให้แก่กลุ่มนายทุน

ในการเล่าเรื่อง ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องที่แตกต่างกัน แม้จะสะท้อนในประเด็นเดียวกัน แต่ความแตกต่างด้านลีลาการเขียน ล้วนมีความน่าสนใจ

วรรณกรรมในยุคที่ 4 นี้ ถือว่าเป็นยุคที่มีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้น ทั้งทางด้านโครงเรื่อง เนื้อหา กลวิธีนำเสนอ ล้วนมีความน่าสนใจและแปลกใหม่ ขึ้นกว่าเดิม นักเขียนสามารถเขียนเรื่องสั้นได้อย่างอิสระ แม้จะต้องถูกรัฐบาลตรวจสอบก่อนการตีพิมพ์ แต่เรื่องของกาวิภาควิจารณ์รัฐบาลก็ยังคงเป็นไปอย่างรุนแรงในลักษณะของการนำเสนอที่ซุกซ่อนแง่มุมหลายๆ อย่างไว้ เมื่อรัฐบาลไม่สามารถกำหนดขอบเขตเนื้อหาของวรรณกรรมได้เหมือนเดิมแล้ว การเขียนจึงเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น อีกทั้งยังมีความหลากหลาย เป็นพัฒนาจากการเขียนในแนวสังคมนิยมมาสู่กาวิภาควิจารณ์สังคมอย่างเข้มข้นและน่าสนใจ

สรุป

พัฒนาการของวรรณกรรมลาวจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยหลายด้าน โดยเฉพาะเรื่องการเมืองการปกครองตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้างที่เจ้าฟ้าจ๋มได้กำหนดแนวคิดให้วรรณคดีหรือเรื่องเล่าต่างๆ ในยุคนั้นแสดงออกในทางคำสอนแบบพุทธศาสนา ดังนั้น วรรณคดีในยุคนี้จึงออกมาในรูปแบบของนิทานและสุภาษิต คำสอน กระนั้น เรื่องราวต่าง ๆ กลับมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมยุคหลังมากพอสมควร กระทั่งเกิดสงครามและการยึดอำนาจของประเทศตะวันตก เนื้อหาและ

รูปแบบในการวรรณกรรมก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป เพราะอิทธิพลที่ได้รับจากวรรณกรรมต่างชาติที่เข้ามา ส่งผลให้นักเขียนมีทัศนะและทิศทางในการเขียนได้มากกว่านิทาน

นอกจากนี้ ยังเห็นได้ว่า วรรณกรรมลาวในแต่ละยุคจะมีความเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและความเป็นอยู่ของผู้คน รวมถึงการจัดการและข้อบังคับของรัฐบาล เรื่องสั้นในบางช่วงจึงมีความเข้มข้นไม่เท่ากันในแต่ละยุค และในยุคที่ไม่สามารถวิภาควิจารณ์รัฐบาลหรือความเป็นไปในสังคมนั้น สร้างความอึดอัดแก่ตัวนักเขียนพอสมควร

ดังนั้น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น แม้การปิดรอนอำนาจในกลุ่มรัฐบาลจะเพิ่มมากขึ้น ก็ไม่อาจต้านกระแสความคิดของนักเขียนที่จะวิภาควิจารณ์ถึงความเลวร้ายที่เกิดขึ้นในสังคมได้

ปัจจุบัน วรรณกรรมลาวมีการพัฒนามากขึ้น ในปี พ.ศ. 2541 ได้มีการมอบรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนให้กับนักเขียนลาวเป็นครั้งแรก และต่อๆ มา ลาวก็เริ่มมีการลงนามทำสัญญาทางด้านวรรณกรรมกับชาติต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน เช่น วรรณกรรมล้านช้าง ที่รวมก่อตั้งกับกัมพูชา และเวียดนาม รวมถึงประเทศไทย ทั้งนี้ก็เพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนงานวรรณกรรมของประเทศแต่ละประเทศไปสู่กว้างมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

‘บุณฑะนอง ชมไชย’ นักเขียนซีไรต์ลาวล่าสุด (ออนไลน์). 2558. สืบค้นจาก <http://www.komchadluek.net/detail/20111017/111947>

ัญญา สังขพันธานนท์. 2556. “วิถีสังคมกับวิถีแห่งปัจเจกบุคคล: มุมมองและน้ำเสียงที่แตกต่างระหว่างเรื่องสั้นร่วมสมัยไทยและลาว” ใน พิเชฐ แสงทอง (บรรณาธิการ). 2556. ศิลปศาสตร์แห่งวรรณกรรมอาเซียน: เพศ แบบเรียน วิบุรุษชาติพันธุ์ และความไฝฝันของคนพื้นเมือง. กรุงเทพฯ: สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

วิยะดา พรหมจิต. 2541. พัฒนาการเรื่องสั้นลาว: ความสัมพันธ์กับสังคม. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.